

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΣΤΟΥΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥΣ ΤΑΦΟΥΣ ΤΗΣ ΒΕΡΓΙΝΑΣ

Τριαντάφυλλος Δ. Παπαζώνης
Ιστορικός Ερευνητής

Στη Βεργίνα, ο αρχαιολόγος και καθηγητής του Α.Π.Θ. Μανώλης Ανδρόνικος αποκάλυψε, κάτω από τον όγκο μιας μεγάλης Τούμπας το 1978, τρεις βασιλικούς τάφους (I, II III), από τους οποίους ο πρώτος βρέθηκε συλημένος και οι δύο άλλοι ασύλητοι.

Τον τάφο I τον ονόμασε «Τάφο της Περοεφόνης», τον τάφο II τον απέδωσε στο βασιλιά Φίλιππο Β' και στην τελευταία σύνθρονο, και τον III τον ονόμασε «Τάφο του Πρίγκιπα»¹.

Εχοντας σχηματίσεις, με βάση πάντα τα αρχαία κείμενα καθώς και τα ταφικά κτίσματα και ευρήματα της Βεργίνας, διαφορετικές απόνεις από αυτές του καθηγητού Μ. Ανδρόνικου, θα προχωρήσουμε στην παράθεση των αποδεικτικών στοιχείων και των σχετικών συμπερασμάτων μας.

Στον τάφο I, μεταξύ του 333-323 π.Χ., τάφηκε από τον Αντίπατρο η βασίλισσα Κλεόπατρα με το, βερεφής τηλικά παδί της, που θεωρούντηκαν από τη μητέρα του Μ. Αλεξάνδρου Ολυμπιάδα στην Πέλλα² του 333 π.Χ.³.

Στον τάφο II⁴, που εμφανίζει μεγάλο ημιτελή θάλαμο, επανενταφιάσθηκε το 316 π.Χ., με τιμές άλλα και μεγάλη βασιάνη από τον Κάσσανδρο, ο νόθος γιος του Φίλιππου Β', Αρριδιός, «που είχε διαλοφηθεί το 317 π.Χ. από την Ολυμπιάδα στην Πέλλα»⁵.

Ο Αρριδιός τάφηκε με συνθήκες σπουδής, επειδή στον ίδιο χρόνο είχαν εκραγεί επαναστατικές ενέργειες του Πολυοπέρχοντα και τον γιο του Αλεξανδρού κατά του Κάσσανδρου, ο οποίος αντιμετώπιζε σαφάρι πρόβλημα, κυρίως στην Πελοπόννησο⁶. Ο τάφος αυτός πήρε τη σημειευτή του μορφή αργύρετρα, όπως θα δούμε.

Στον τάφο III μεταξύ του 336-335 π.Χ., τάφηκε από τον γιο του Αλεξανδρού Γ' ο βασιλιάς Φίλιππος Β', που είχε διαλοφηθεί το 336 π.Χ. από τον αυλικό Παιανιστά στο θάνατο των Αγιών (Βεργίνα)⁷. Η ταυτότητα του τάφου αυτού αποδεικνύεται από πολλά στοιχεία, μεταξύ των οποίων τα 21 άρματα που εικονίζονται στη ζωφόρο του προθαλάμου, και τα οποία, όπως έχει προκύψει από ιστορική-φιλολογική έρευνα, συμβολίζουν τις 21 εκατοτάξεις του νεκρού βασιλιά. Χάρη στην τεχνοτροπία της, η τοιχογραφία μπορεί να αποδοθεί στον Απελάτη, όπως αυτή περιγράφεται από τον Πίνον (ΒΙΙΙΙ, 92-96,50). Ο Απελάτης, όπως είναι γνωστό, ήταν αποκλειστικός ζωγράφος της βασιλικής αυλής.

Το 287 π.Χ. ο βασιλιάς της Ήπειρου Πύρρος κατέλαβε τη Μακεδονία, και αντέποντας τον Δημήτριο Πολιορκητή, ανακτήριζε βασιλιάς της Μακεδονίας, 7 μήνες αργύρετρα ανατράπηκε από τον βασιλιά Λυσιμάχο⁸.

To 274 π.Χ. ο βασιλιάς Πύρρος πάλι, με το πρόσωπο ότι ο Μακεδόνες αθέτησαν υπόσχεσή τους να τον βοηθήσουν στις πολεμικές του επιχειρήσεις στη Σικελία, εισέβαλε αιφνίδιαστικά στη Μακεδονία ανατρέποντας, το βασιλιά Αντίγονον Γονατό⁹.

Όταν τα στρατεύματα του Πύρρου, σύμφωνα με τις πληροφορίες των αρχαίων ιστορικών, ἔφτασαν στις Αγίες¹⁰, δεν άφησαν τίποτα άρθρο. Ευσήλησαν όλους τους βασιλικούς θησαυρούς και τα ταφικά κτερίσματα, τα δε οστά όλων των ενταφιασμένων τη διασκόρπισαν. Πια την ολοκλήρωση δε του ληστρικού τους έργου εγκαταστάθηκε εκεί φρουρά μισθοφόρων Γαλατών οι οποίοι παρέμειναν επι εξάμηνο¹¹.

Ο Διδύμωρος Σικελιώτης περιγράφει την αγιοτότητα και τη ληστρική μανία των Γαλατών στρατιωτών, οι οποίοι περιφρούνονταν τους πάντες οπουδήποτε ευφανίζονταν¹².

Ο Μ. Ανδρόνικος αναφέρεται στη σύληση των βασιλικών τάφων από τον Πύρρο, αλλά αποφαίνεται ότι από αυτήν «εντελώς συμπωματικά φαίνεται ότι γιλύτωσε ο τάφος του Φίλιππου Β」¹³.

Ο τάφος του Φίλιππου όμως ήταν σε όλους γνωστός, και ιδιαίτερα στον Πύρρο από την προηγουμένη εισιθρού του, και όπως προκύπτει από πολλά στοιχεία, δεν ήταν δυνατόν να είχε διασωθεί.

Την παραπάνω άποψη του Ανδρόνικου τη θεωρούμε ως την απαρχή μιας ιστορικής πλάνης, καθώς σ' αυτήν στηρίζονται τόσο τα επιμέρους όσο και τα τελικά του συμπεράσματα για την ταυτότητα των τάφων και των νεκρών της Βεργίνας.

Τον επόμενο χρόνο ο Αντίγονος Γονατάς ανακατέλαβε τη Μακεδονία. Είναι ο ίδιος που, διαμορφώνοντας αργύρετρα τον τάφο II στη σημερινή επιβλητική του μορφή με την περίφημη τοιχογραφία του κυνηγήσου, επανέθεψε σ' αυτούν τον Μ. Αλέξανδρο.

Η τοιχογραφία αυτή σχετίζεται με επεισόδιο κυνηγίου το οποίο έλαβε χώρα στη Βακτριανή το 327 π.Χ., εννιά χρόνια μετά το θάνατο του Φίλιππου Β', και αναφέρεται από τον Αρριανό¹⁴ και από άλλους αρχαιότερους ιστορικούς.

Σ' αυτήν κυριαρχεί έριπτος και στεφανηφόρος ο Μ. Αλέξανδρος, ενώ λείπουν τόσο ο Φίλιππος Β' όσο και ο Αρριδιός Φίλιππος. Η τοιχογραφία αυτή πιστεύουμε ότι αποκαλύπτει ξεκάθαρα και την ταυτότητα των νεκρών βασιλέων του τάφου αυτού.

Οι αρχαίοι Μακεδόνες μπόρεσαν, ύστερα από δύο απειπτύχεις προσπάθειες, στις οποίες αναφέρονται ο Διδύμωρος Σικελιώτης¹⁵ και ο Αιγιανός¹⁶, να συναποκομίσουν από την Αίγυπτο, πιθανότατα από τη Μέμφιδα — πριν μεταφερθεί στην Αλεξανδρεία — τη

σορό του Μ. Αλεξάνδρου και να τη μεταφέρουν πρώτα στη Σιδώνα και αργότερα στη Μακεδονία, αντικαθιστώντας την, στην Αίγυπτο, με ένα ειδώλο. Στον προθάλαμο του ίδιου τάφου επανέβαψε ο Αντίγονος Γονατάς τη βασιλισσα Rωμαίαντ και στον τάφο III τον δυνδεκάρχον για την, Αλεξάνδρο Δ'. Και οι δύο τους, όπως γράφουν οι ιστορικοί Διδύμωνος Σικελώτης και Στράβων, ήλθαν από την Αίγυπτο στη Μακεδονία το 321 π.Χ. και δολοφονήθηκαν το 311 π.Χ. από τον Κάσσανδρο στην Αμφιπόλη¹⁷. Επομένως, τα οστά τους ήταν εικολό να βρεθούν και να μεταφερθούν για επανενταφιασμό στην Αίγυπτο.

Αναφέρουμε παραπάνω για ειδώλο που εκτιμούμε ότι αντικατέστησε τον νεκρό Αλεξάνδρο στην Μέμφιδα. Ειδώλο όμως επίσης του Μ. Αλεξάνδρου, το οποίο κατασκευάστηκε στην Αίγυπτο, χρησιμοποιήσε κατά τον Αιλανό¹⁸ και στο Πτολεμαϊό Α'. το 321 π.Χ., όταν από τη Δαμασκό εξέπειρε την άμεσα με τη σορό του Αλεξάνδρου που προσφεύζαν για τη Μακεδονία, και την οδήγησε βίασα προς την Μέμφιδα και ύστερα από δύο χρόνια, μέρχις στους επομέναθέτη το Μαυσωλείο, στην Αλεξάνδρεια¹⁹.

Ένα ακόμα γεγονός που συνάδει με τα πιο πάνω είναι ότι από τα πανάρχαια ακόμα χρόνια, τα λείψανα των Ελλήνων βασιλέων που πεθαίναν στην έντινη μεταφέρονταν και διάβονταν στην πατρώνα γη. Ήως όταν βαμπορούνταν να εξαρεθούν τα λείψανα του Μ. Αλεξάνδρου από την πανάρχαια αυτή παράδοση των Πανελλήνων;

Δεν βρίκαμε βέβαια κανένα αρχαίο κείμενο το οποίο ν' αναφέρεται στην επαναταφή του Αλεξάνδρου από την Αίγυπτο στις αρχαίες Αίγες. Αναφέρονται αναφέρονται σε τούτους πληροφορίες από αρχαίες πηγές ότι 35 αρχαίοι Μακεδόνες έγραψαν συγγράμματα για τη Μακεδονία και τον Μ. Αλεξάνδρο. Όλα αυτά όμως θήκησαν, και μαζί τους ἀρότρωντα χάθηκε και το εβδόμο βιβλίο του Στράβωνα, το οποίο αναφέροταν στη Μακεδονία. Το 168 π.Χ. κλήτηκε από τους Ρωμαίους η πλούσια βιβλιοθήκη του βασιλιά Περέα, για την οποία αναφέρει ο Ιστάνος Λεόντιογράφος Ισιδώρος τον 60 μ.χ. αι.²⁰

Σοβαρό διαφωτιστικό στοιχείο για τον τάφο του Αλεξάνδρου είναι ένα επιτύμβιο επίγραμμα του αρχαίου Μακεδόνα επιγραφοτοι Αδδαίου²¹. Αυτό όμως αποτελεί ένα ξεχωριστό κεφάλαιο που δεν μπορεί να αναπτυγχωθεί.

Ακόμα, τα ιστορικά στοιχεία τα οποία προκύπτουν είναι σημαντικά, και σε ορισμένες περιπτώσεις μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε επίσης ως ιατρική πλάνη το παρουσιάζοντας ως επιστημονικό επίτυχον μιας τριμελούς ομάδας Βρετανών επιστημόνων υπό τον ανατόμο Dr. J. H. Musgrave, ότι «με βάση τα οστά του κρανίου που βρέθηκαν μέσα στη μεγάλη λάρνακα του ίδιου τάφου αναπαράσταση τη μορφή του βασιλιά Φιλίππου Β'²².

Ο βασικός λόγος της αμφισβήτησης αυτής σπρίζεται στο γεγονός ότι το κρανίο που εξέτασαν οι επιστήμονες αυτοί δεν έχει σχέση με τον βασιλιά Φιλίππο Β', πρώτα γιατί ο τάφος του Φιλίππου ήταν ο III και δύο ο ί.ύστερα γιατί τα οστά όλων των βασιλέων διασκορπίστηκαν το 274 π.Χ. Επίσης δεν συνηγορεύει κανένα από τα ευρήματα του τάφου, μαζί με τα οστά, ότι σχετίζονται με τον Φιλίππο Β', και το κυριότερο, δεν απεικονίζεται στην τοιχογραφία του κυνηγού της οποία αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ταυτότητας του νεκρού βασιλιά του τάφου αυτού.

Τα ίδια στοιχεία με τα παραπάνω, και επιπλέον όσα αναφέρονται στη συνέχεια για τα «κτερίσματα»,

αμφισβητούν επίσης και τα συμπεράσματα του κ. Α. Μπαρτζίκωα, ότι «ο νεκρός του τάφου II είναι ο βασιλιάς Αρριδαίος-Φιλίππος και στις κτερίσματα του Μ. Αλεξάνδρου τοποθετήθηκαν μέσα στον τάφο του».

Οι λόγοι και της αμφισβήτησης αυτής σπριζούνται στα εξής:

Ο τάφος II, στον οποίο πράγματι είχε ταφεί το 316 π.Χ. ο Αρριδαίος, είχε συλληφεί το 274 π.Χ. και τα οστά του νεκρού βασιλιά είχαν διασκορπιστεί²³. Επομένως ο σκελετός, στον οποίο σπριζεί τις μελέτες του ο κ. Μπαρτζίκωας, δεν ανήκε στον Αρριδαίο. Η διάγνωση του κ. Μπαρτζίκωα ότι ο «σκελετός αποτερώθηκε στεγνά όταν η σάρκα είχε αφαιρεθεί», συμπιέζει με την περίπτωση του Μ. Αλεξάνδρου και όχι του Αρριδαίου, όπως προκύπτει από τα εξής στοιχεία:

Ο Μ. Αλεξάνδρος πέθανε, όπως είναι γνωστό, στη Βαβυλώνα, αλλά η σορός του παρέμεινε άταφη για δύο περίπου χρόνια, χωρίς να παρουσιάσει καμία αποσύνθεση, και διατηρήθηκε αναλογικά καθαρός²⁴.

Στη Βαβυλώνα, κατά τον Ηρόδοτο²⁵ και τον Στοβαίο²⁶, τους νεκρούς δεν τους έκαιγαν ούτε τους ταρίχευαν αλλά τους τοποθετούσαν μέσα σε μέλι ή κερί. Όπως προκύπτει από τα αρχαία κείμενα, και στην Αίγυπτο δεν καίγονταν οι νεκροί, αλλά ταριχεύονταν κατά τη διαδικασία που αναφέρουν οι Ηρόδοτος²⁷ και ο Διοδώρος Σικελιώτης²⁸, δηλαδή τρεις ημέρες μετά το βαντάρι τους.

Για το Μ. Αλεξάνδρο υπάρχουν σχετικές αναφορές ιστορικών οι οποίαι υποστηρίζουν ότι διατηρούνταν τοποθετημένους μέσα σε μέλι²⁹.

Πιστεύουμε ότι η διαδικασία αυτή εφαρμόστηκε και για τον Μ. Αλεξάνδρο, και όταν, ύστερα από 50 περίπου χρόνια, όπως εκτιμούμε (321-274 π.Χ.), μεταφέρθηκαν τα λείψανα του για την οριστική ταφή τους στην Αίγες, η κάυση του έγινε με οστά φυσιολογικά απαλαγμένα από τις σάρκες τους.

Αντίθετα ο Αρριδαίος επαναταφή, ύστερα από 6 μήνες, με την οικογένεια του από την Πέλλα στην Βεργίνα και εκτιμάται ότι ο χρόνος αυτός ήταν ανεπαρκέστερος για να αποβληθούν φυσιολογικά οι σάρκες του.

Ο καθηγητής Ανθωπολογίας Ν. Ξηροπόρης, που πρώτος μελέτησε τους σκελετούς τους τάφους της Βεργίνας, αποφάσισκε ότι αυτοί δεν ανήκουν στον βασιλιά Φιλίππο Β' και στη γυναίκα του Κλεοπάτρα. Ο ίδιος επίσης γράφει στην έκθεσή του ότι «ο σκελετός του μεγάλου θαλάμου του τάφου II ήταν σχεδόν ολοκληρωμένος. Είχαν συλλεγεί και τα πολύ μικρά τεμάχια και είχαν τοποθετηθεί σωστά ανατομικά μέσα στη λάρνακα». Αντίθετα, κατά τόν ίδιο πάντοτε, «τα οστά του προθάλαμου ήταν λιγότερα και λεπρώμενα με στάχτη»³⁰.

Αν τα οστά αυτά ανήκαν στον Αρριδαίο και τη γυναίκα του, που εκτελέσθηκαν ταυτόχρονα από την Ολυμπιάδα, έπρεπε λογικά να μην παρουσιάσουν την παραπάνω ανομοιομορφία. Να είχε δηλαδή υποστεί καύση ο ένας χωρίς τις σάρκες του και η γυναίκα του με τις σάρκες της. Αυτό δείχνει καθαρά ότι τα οστά αυτά ανήκαν σε άλλους νεκρούς που προέρχονταν από διαφορετικούς τόπους, όπως συμβαίνει με την περίπτωση του Αλεξάνδρου και της βασιλισσας Ρεωφάντης.

Πιστεύουμε επίσης ότι η τοιχογραφία του κυνηγού του τάφου II, που φωτογραφίζεται, όπως θα λέγαμε, από τον Αρριδαίο στην Ανάβαση, είναι ένα επεισόδιο κυνηγίου που ειλαβε Χώρα στη Βακτριανή το

327 π.Χ. μεταξύ του Μ. Αλεξάνδρου και του βασιλόπαιδος Ερμολάου, όταν ο τελευταίος προηγήθηκε του Αλεξανδρού και σκοτώθηκε έναν αγριόχοιρο. Στη σκηνή απεικονίζονται ψυκτικά πρόσωπα τα οποία αποκαλύπτουν την ταυτότητα του νεκρού. Ο βασιλάς Αρριδαίος-Φίλιππος λείπει όπως διαπιστώνεται από την τοιχογραφία αυτή, και τίθεται εύλογα τα ερώπτη: «πώς τότε μπορεί να έχει σχέση με τον τάφο αυτόν».³¹

Η αναφορά της αρχαιολόγου κας Όλγας Παλαγιάδη³² για ταυτότητα του Αρριδαίου με τον ιππέα που αντιμετωπίζει ένα πεπτιδέμενο λιοντάρι (εικ. 2) δεν πειθεί. Ο κυνηγός αυτός, όπως φαίνεται, είναι τολμηρός, ευρώπος και αποφασιστικός, ενώ ο Αρριδαίος-Φίλιππος περιγράφεται από πολλούς αρχαιούς ιστορικούς «ότι υπέφερε από ανίστη ψυχική νόσο, ήταν ασθενής ως νήπιο, ήταν πνευματικά και σωματικά ανάπτυγκτος³³, και επομένως νομίζουμε ότι σε καμιά περίπτωση δεν θα μπορούσε να ταυτίστει ο ιππέας της τοιχογραφίας με τον ανήμπορο βασιλιά Αρριδαίο.

Το Ηράο, που είναι σχεδόν δίπλα στον τάφο II, δεν μπορούσε να ανεγερθεί για τον Αρριδαίο, που ήταν απόλεμος. Είναι γνωστό από τον Όμηρο, τον Ησίδο και άλλους αρχαίους συγγραφείς ότι τα Ηράο ήταν αφιερωμένα σε ήρωες και ημίβενους που υπερείχαν σε ανδρεία και αρετή, όπως ήταν ο Μ. Αλεξάνδρος, ο Ηρακλής και άλλοι.

Τα κτερίσματα του τάφου II ανήκαν, ένα προς ένα, όπως αποδεικνύεται με στοιχεία από αρχαίες πηγές (που έχουμε δημιουργείσει), στον Μ. Αλεξάνδρο και την οικογένειά του, και δεν μπορεί να έχουν σχέση με την ταφή του Αρριδαίου για τους εξής επιπλέον λόγους:

Κτερίσματα ονομάζονταν στην αρχαιότητα «τα τενθέωντα κτήματα», τα οποία τους ακολουθούσαν στον τάφο. Σύμφωνα με τις δοξαίσεις των αρχαίων Ελλήνων «ο άνθρωπος και μετά τον θάνατο εξακολουθεύει να ζει, και επομένως είχε την ανάγκη χρησιμοποιήσας των δικών του πράγματων και στη μεταθάνατη ζωή».³⁴

Με το πνεύμα της ερμηνείας αυτής, αλλά και της λογικής, τον Αρριδαίο δεν μπορούσε να ακολουθούσαν στον τάφο άπλω και άλλα αντικείμενα που δεν ήταν δικά του και δεν θα μπορούσε να τα χρησιμοποιήσει στη μετά θάνατο ζωή του, αφού δεν τα χρησιμοποίησε ποτέ στην ζωή του.

Στο σημείο αυτό θ' αναφερθούμε στις συνθήκες με τις οποίες μεταφέρθηκαν στη Μακεδονία τα άπλω, τη οικοσκευή καθώς και τα λοιπά προσωπικά ενδυμάτων του Μ. Αλεξάνδρου, για να φανεί ότι δεν είχαν σχέση με την ταφή του Αρριδαίου.

Ο Μ. Αλεξάνδρος, κατά τον Πλούταρχο³⁵, και τον Κούρτο Ρούφο, όσα πολύτιμα πράγματα έπαιρνε από τους Πέρσες τα έστελνε στη μητέρα του.

Όταν η Βασιλισσά Ρωέανη επέστρεψε, το 321 π.Χ., με την ντηκάτη ήλκια για τον Αλεξάνδρο Δ' στη Μακεδονία, εκπικούμε ότι θα είχε την ευχέρεια να μεταφέρει την οικοσκευή της και ότι άλλο υπήρχε σε ενθυμητήματα του Αλεξάνδρου.

Ενα μικρό μέρος των όπλων του Μ. Αλεξάνδρου, κατά τα καθημερινά, είχε ακολουθήσει τον Αλεξάνδρο στην ταφή του στην Αίγυπτο.

Ο δύκος των όπλων όμως καθώς και το σκήπτρο, το διάδημα, τα στεφάναι και όλα τα εμβλήματά του βρίσκονταν, όπως προκύπτει από τον Διόδωρο Σικελιώτη³⁶ και τον Πλούταρχο³⁷, στην κατοχή του Εμένη του Καρδανίου, που ήταν ο προσωπικός γραμ-

ματέας του Μ. Αλεξάνδρου, ο πιο έμπιστος καθώς και ο συντάκτης της ημερήσιας βασιλικής εφημερίδας.

Εδώ διευκρινίζουμε ότι, όταν αναφέρομαστε σε όπλα, περιλαμβάνονται: ο θώρακας, η ασπίδα, τα δόρατα, οι κνημίδες, το κράνος, το ξίφος και όλα τα συναφή που είχαν σχέση με την πανοπλία του Μ. Αλεξάνδρου.

Ο Αμερικανός καθηγητής Αρχαιολόγιας J. K. Anderson, σε σύγχρονα του³⁸, μας δίνει αρκετές πληροφορίες για τα αμυντικά και επιβεττικά όπλα στην εποχή του Ξενοφώντος και μέσα σ' αυτά, όλα τα παραπάνω ονομάζονται όπλα.

Ολα αυτά τα προσωπικά αντικείμενα του Μ. Αλεξάνδρου, τα οποία είχε συγκεντρώσει ο Ευμένης ο Καρδανίου, ύστερα από την ήταν που υπέστη από τον Αντιγόνο τον Μονόφθαλμο το 316/315, περιηλθαν στους Αντιγονίδες³⁹. Στην κατοχή του Αντιγόνου του Μονόφθαλμου και του γιου του Δημητρίου του Πολιορκητή, περιήλθαν επίσης τα βασιλικά θησαυροφλάκια των Σούσων και της Κουΐνδα. Οι Αντιγονίδες ήταν οι πιο πιστοί στο Μ. Αλεξάνδρο δυναστεία, και όπως προκύπτει από τη σχετική μας έρευνα, όλα ή μέρος που πλούτου αυτού έφθασαν στη Μακεδονία επί της βασιλείας του Αντιγόνου Γονατά, που ήταν ο λιγόνοντας που πλούτου αυτού και ακολούθησαν τη βασιλική οικογένεια του Μ. Αλεξάνδρου στον II και και στον III τάφο της Βεργίνας.

Δεν ήταν δυνατόν επομένως, όπως προκύπτει από τα παραπάνω, όπλα (ασπίδες, θώρακας, δόρατα κλπ.) και άλλα προσωπικά αντικείμενα του Αλεξάνδρου, να είχαν τοποθετηθεί στον τάφο του Αρριδαίου. Όπως είναι γνωστό, αυτός επανατάφηκε το 316 π.Χ. και οι Αντιγονίδες (Δημητρίος Πολιορκητής-Αντίγονος Γονατά) εμφανίζονται ως βασιλείς στη Μακεδονία το 293 π.Χ. και στη συνέχεια το 277 π.Χ. Άλλα και αν ακόμη, στην οπίσθιαν περίπτωση, είχαν τοποθετηθεί στον τάφο του Αρριδαίου το 316 π.Χ. μερικά προσωπικά είδη του Μ. Αλεξάνδρου που είχαν μεταφερθεί στη Μακεδονία από τη βασιλισσά Ρωέανη, αυτά θα είχαν διαρράγει το 274 π.Χ., όπως είχαν συλήθει οι βασιλικοί φολοί.

Άλλο ασύβαρό αποδεικτικό στοιχείο είναι η μεγάλη Τούμπα (διάμ. 20μ. και ύψ. 12 μ.) η οποία καλύπτει τους τρεις τάφους, και κυρίως τον II, που βρίσκεται στο κέντρο.

Ο καθηγητής Ανδρόνικος αποδεικνύει⁴⁰ ότι ο τύμβος αυτός έμεινε μετά το 274 π.Χ. από τον Αντίγονο Γονατά, και μάλιστα με επιχωμάτωση η οποία ήταν γεμάτη από σπασμένες στήλες που προσέρχονταν από καταστροφές του νεκροταφείου από τον Πύρρο.

Το θέμα εν προκειμένω στο οποίο αναφέρεται ο καθηγητής Ανδρόνικος είναι, «πώς ήταν δυνατόν ο Αντίγονος να υψώσει αυτή την επιβλητική κατασκευή στον τάφο ενός δάσμου βασιλιά που είχε πεθάνει πριν από 40 περίπου χρόνια;»

Θα μπορούσε να παρατεθούν πολλά ακόμα στοιχεία τα οποία αποκλείουν να έχει σχέση με βασιλιάς Αρριδαίος-Φίλιππος με το II βασιλικό τάφο, όπως αυτός έχει διαμορφωθεί μετά το 274 π.Χ. από τον Αντίγονο Γονατά. Η απάντηση μας στην αρχαιολογικό παλαιγγά, που αναφέρθηκε παραπάνω, νομίζουμε ότι ολοκλήρωνε από δικής μας πλευράς το θέμα.

Στο σημείο αυτό κρίνουμε σκόπιμο να διευκρινίσουμε ότι, όπως προκύπτει από τα στοιχεία των αρχαίων πηγών³⁹, ο Μ. Αλεξάνδρος δεν είχε, όπως θα νόμιζε ο πολύς κόσμος, τη διάπλαση ενός γεροδεμένου πολέμαρχου με τραχιά χαρακτηριστικά από τη σκληρή μακροχρόνια πολεμική του ζωή. Ο στρατηλά-

της αυτός «ήταν ένας λεπτός μυώδης και μετρίου αναστημάτος ανθρώπος, εφηβικής εμφάνισης» όπως τον βλέπουμε άλλωστε έφιπτο τόσο στην τοιχογραφία του κυνηγού στην πρόσοψη του II βασιλικού τάφου όσο και στην έκθεση του καθ. Ανθρωπολογίας κ. Ν. Εποτύρη για τον νεκρό βασιλικό του τάφου αυτού⁴⁰, που για μας είναι ο Μ. Αλέξανδρος.⁴¹

Εμείς, κατά τον βρετανό Ιστορικό H. Wells⁴², «... και στα 33 του χρόνια ένα ψεύτικο παιδί», «Εμοιάζε με έναν ποιητή παρά με έναν Στρατηλάτη», κατά τον Ακαδημαϊκό Παν. Κανελόπουλο⁴³.

Σημειώσεις

- Μανόλης Αιδρόνικος, Βερίνια οι βασιλικοί τάφοι, Εκδότης Αθηνών 1984, σ. 86, 87, 198, 229, 231.
- Με το θέμα των βασιλικών τάφων και με την ιδιότητα του απολογιστικού ερευνητή αισχολούμε εδώ και δέκα χρόνια, και με βάση τα συμπεράσματα που έχουν προκύψει από τις αρχείες πηγών και τα τοπικά κτίσματα της Βεργίνης γράφω σε σχετικά βιβλία και ίμωσενούμε σχετικά άρθρα σε περιόδια και εργασίες.
- Στο πρώτο βιβλίο, που εκδόθηκε το 1993 με τον τίτλο Το φάντασμα Β' ή στον Αλέξανδρο της Βεργίνης παραδίδεται το θέμα των αιτιολογικών στοχευών από τα οποία προκύπτει ότι οι νεκροί του τάφου II δεν είναι οι βασιλικοί Φίλιππος Β. και η τελευταία του σύζυγος Κλεοπάτρα, ωστός τον γάιδαρο του Βασιλικού Αρρεδίου, συγκτική μελέτη με δημοσιεύθηκε στο περιοδικό Ιστορία του Φεβρ. 1999 σε απότομη σχετική άρθρων της κορινθιακής αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και Όλυμπη Λαζαρίδη, που δημοσιεύεται στην Ηγετική εφημερίδα των Αθηνών Το Βήμα, σε τις 6.7.98. Το δεύτερο βιβλίο μας εκδόθηκε πρόσφατα (Δεκ. 1999) και αναφέρεται στα Συμβόλια του Μακεδονικού Κράτους και του Μ. Αλέξανδρου, κωδικός και σε νέα στοχεία που έχουν προκύψει γύρω από την ταυτότητα των νεκρών της Βεργίνας.
- Ισιουντός (Έπ.), IX, 7, Πανασσίας VIIIIT.
- Διαθέσαμε με πολλή προσοχή τη σχετικά με την ταυτότητα του νεκρού βασιλικού τάφου της Βεργίνης άρθρο της Αν. M. H. Schuster, Antonis Vasileiadis & Steve Connors, που δημοσιεύθηκε στον Τόμο 20A, Βούρσες της 21.4. και στην έγκυρη επιρρεόδη Αρχαιολογίας της 20A, Βούρσες της 21.4. Σε όλα τα παραπάνω κείμενα γίνεται αναφορά, μεταξύ των άλλων, και στις αποψίες του αιμορρούλη για την Α. Βασικάκη, ο οποίος, με βάση την επιστομονή του έρευνα σε κρανίο ανδρών που βρέθηκε στο βασιλικό τάφο II της Βεργίνης, γράφει ότι αυτό δεν ανήκει στο βασιλικό Φίλιππο Β' αλλά στο γιο του, επίσης βασιλικό Αρρεδίου-Φίλιππον.
- Στις ίδιες κείμενα γράφεται επίσης ότι μερικοί από τα κτίσματα που βρέθηκαν μέσα στον ίδιο τάφο ανήκουν στον Μ. Αλέξανδρο ο οποίος είχε τοπεῖ στην Αιδρόνη.
- Α. Αιδρόνικος, Διευθυντικό Ι/155, Πανασσίας, Αττική A' 25-26, Διοδ. Σικελίωτης ΙΘ 51.
- Διοδ. Σικελίωτης XIX 52.6 -Κάσσανδρος δε συστημάτων ικανής δυνάμεως ανεξέμενη εκ της Μακεδονίας, σπουδών Αλέξανδρον τον Πολιούτερχοντας εκβιάζει εκ της Πλειστονήσου». πρέβ. ίδιου ΙΘ 54.1 -„Ορών δε την Μακεδονίαν οργύη κολλεύοντας πρὸ την Τάρανταν τον οποίον ο θεός την έπεισεν την οργήν την οποίαν προσεγγίζειν ενέβαλεν εἰς Μακεδονίαν Ἀντιγόνου τού οπλητρού του βασιλεύοντος ὡς ἀράγη καὶ λεπτίσια ρχρόπονος...“
- Οι αρχείες Αιγαίν ήταν μέχρι το 400 π.Χ. η πρωτεύουσα της Μακεδονίας, και στην σημερινή Πέλλα. Αρκετά στοιχεία για τη θέση της δηνούνται από τους Ηρόδ. (Η 137, 138), Θεοφ. (Αιγαίν 27) με Διοδ. Σικελ. (ΙΖ 16), Ιουστ. (7.1). Την ίδια όμως των Αγώνων μόντι τη δίνει ο Ελληνος Γεωγράφος καλ. Πλούτωνος (108-168 μ.χ.) με τις συντεταγμένες 48° 40' - 39° 40', που συμπίπτουν με το χώρο της σημερινής Βεργίνας.
- Πλούτ. Ιουρ. ΧVII - των δε Αγώνων κριθήσεως τα αέλια γαλέραια εργάστηκαν στην Αιγαίνη την Γαλατίανη στην πόλεις καταστήσαντας αιεί Γαλατά τον απλύτατον κρητισμόν τόντε, επέβεντο των βασιλικών αποδικησμάτων τους ταύρων ὄρφεταις καὶ τον μεν χοίνισταν (πρόσθιμον) διηγησαν τα δε οστά προς ίψρον διερρίψαν... πρέβ. Διοδ. Σικελ. XII 12. « οι δε πυθμένων των οπίτι κατα τον τάφον των βασιλικών τάφων τους τελευταίως συγκατεύθυντε χρηστά (πρόσθιμο) πολλά κατα την πολλαν συνήθεα, πάντας ανέσκοντας και τυλιγμότατον διερρίψαν». Παύα. Α' Αιτικά 13.3
- Διοδ. Σικελ. E 32 - „ληπταίσιες επὶ τῆς αλλοτρίας χώρας επερχόμενοι καὶ καταφρονεῖν απάντων...“
- Μαν. Αιδρόνικος-Βεργίνη οι βασιλικοί Τάφοι» 1984, σ. 230.
- Αρραικόνιον Ανδ. IV, 13, προβ. Αλέξανδρος 55, Κουρτ. Ρουφ. VI και τον νεότερο Th. Birt, M. Αλέξανδρος, σ. 298, 209.
- Διοδ. Σικελ. ΙΗ' 29-39.
- Αιγαίνος Ποικιλή Ιστορία 12.64.
- Διοδ. Σικελ. ΙΗ' 39. ΙΘ' 51. πρβ. Στραβ. VII C 794, 5-9, Ιουτ. (ΕΠΙΤ) ΧΙ 2.4.5.
- Αιγαίνος Ποικιλή Ιστορία 64, πρβ. Παυαν. Α' Αιτικά 5-6, και Πόλη χρονικόν Βίκιον 20 - και Αλέξανδρος εἰς Μέμριν επέβηται...».
- Η αρχαία Αιγαίνη, όπως προκύπτει από τα παραπάνω, ήταν η χώρα κατοικουσών ειδώνων (ομοιωμάτων) και συλτώνων βασιλικών τάφων. Μια μορφή Αιγαίνων διώλων μόνις δίνει ο Άββας Chalaby στο βιβλίο του *All of Egypt* (1993).
- Ποτεύουμε ότι ειδύλιο του Μ. Αλέξανδρου μέσα στη γαλάνη λάρνακα είδων, αν είδων, και προκύπτει σε Ρωμαϊκό Αυτοκράτορας: „Οικτόβανός, Καλύμνιος, και Κορακός που επικεφθάνει την πόλη στην οποία η θεά της παραπομπή επιτρέπει την επιβίωση της δεν τα αγοράζει κανένας από τους θεούς προστατευόμενούς του Αλέξανδρου. Επίσης ο Ελλήνας ιστορικός C. Suetonii Tranquilli (Vita VIII Caesarum) μηδενί πέτοι πληροφορίες. Κατά τον νεότερον μέρος ιστορικών Will Durand: Λαγκ. Ιστορία Πολιτισμού (μετ.), τόμ. Γ' σ. 317, 339, 583, Euseb. Πύρως, τόμ. KB σ. 134, Υπόστροφος-Λαρύρος, τόμ. 33, σ. 1020, N. Πετρόγλωρος Συλλογής (μετ.), Αθηνά 1997, κ.ά... το έργο του χαρακτηρίζεται ως συλλογή ανεκδόσεων, χωρὶς οπίσταν για την αινεινότητά τους και τα ιστορικά στοιχεία που επικελεύεται πρέπει να τη χρησιμοποιούμε μετά κρίπτη περιπτώσεων. Τα έργα του δεν έχουν συνδυαστεί ιστορικού συγγραφέα. Είναι μάλιστα εργασία που δεν έχει ποτέ γίνει...» όπως προκύπτει από τη σημερινή γράφηση.
- Μ. Δημάτος, Μακεδονία εν λίθοις, 1886 Α', μεκ. πρβ. *Onigintu* στην επιγραφήν *libri xx*.
- Παλατί Αιδανοία Α' VII 319 -*Το φάντασμα Αλέξανδρου* Μακεδονίας πν της αετίη πρέσβεως κείμενο σήμα λέγει αιματηρώς» πρβ. S. I. Βαυτσάρης, Διε. Ιστορ. και Γεωγραφ. Κυνωνταντούπολης, 1869-84.
- Μ. Αιδρόνικος, Βεργίνη οι βασιλικοί Τάφοι, 1984, σ. 238, πρβ. Πρακτική XII Δεκεμβρίου Συνεδρίου Σταθηκός Αρχαιολογίας (Αθηνά 10.9.1983) τόμ. Α', Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, Αθήνα 1985.
- Τρ. Δ. Παπαζών, Στο Φάντασμα Β' στο Μ. Αλέξανδρο στηνει το βασιλικός τάφο της Βεργίνης, 1993, σ. 20, 142.
- Αιγαίνος Ποικιλή Ιστορία, XII, 12.64, πρβ. Λουκιανός Νερ. Διάλογος 392.13.3 και Πλούτ. Αιτε. 77.
- Ηρόδοτος Α' 198.
- Στορβίος Ανθ. Ε3.
- Ηρόδοτος Α' 85. 89.
- Διοδ. Σικελίωτης ΙΑ' 91-93.
- Will Durand, Πάγκ. Ιστ. Λογκ. Γ' σ. 583 πρβ. Th. Birt, O. M. Αλέξανδρος και ο Πάγκ. Ελληνογρ., σ. 243.
- Ηρόδοτος Α' 16.2.
- Πλούτ. Αιτε. 16.15 πρβ. Κουρτ. Ρουφ. II.3.
- Διοδ. Σικελίωτης ΙΗ' 61. ΙΘ 15-3.6.
- Πλούτ. Ευμένης 13.
- J. K. Anderson, Πολεμική Τέχνη επὶ Σεροφάντος (μετ.), 1973.
- Διοδ. Σικελίωτης ΙΘ 48.3 ΙΘ πρβ. Πλούτ. Δημητρ. XXXII.
- Μ. Αιδρόνικος, Βεργίνη οι βασιλικοί Τάφοι 1984, σ. 228.
- Πλούτ. Αιτε. 16.25 πρβ. Κουρτ. Ρουφ. II.3.
- Πλούτ. Δημητρ. ΙΗ' 61. ΙΘ 15-3.6.
- Πλούτ. Ευμένης 13.
- J. K. Anderson, Πολεμική Τέχνη επὶ Σεροφάντος (μετ.), 1973.
- Διοδ. Σικελίωτης ΙΘ 48.3 ΙΘ πρβ. Πλούτ. Δημητρ. XXXII.
- Μ. Αιδρόνικος, Βεργίνη οι βασιλικοί Τάφοι 1984, σ. 228.
- Πλούτ. Αιτε. 16.2 πρβ. Πλούτ. Ηίκα 313, 338 C. Κουρτ. Ρουφ. ΙΙ.3.
- Πλούτ. Δημητρ. ΙΗ' 61. ΙΘ 15-3.6.
- Πλούτ. Δημητρ. ΙΗ' 61. Διε. 12.66.
- Δραγαλογίου Εργαζετής, 1981.
- H. G. Ο. Ψευδ. Πάγκ. Ιστορία (μετ.) τομ. ΙΙ σ. 468.
- 2ος. Επ. Ελλ. Εθνούς, Εκδότης Αθηνών, Δ', σ. 10-25.

The Identity of the Dead in the Royal Tombs of Vergina

T. Papazoi

My long and persistent study of the texts of antiquity, on which archaeologists and other specialists were based for the identification of the dead buried in the royal tombs of Vergina, led to certain conclusions, which contradict the so far relevant arguments. In short, the results of my research are the following: The bones found in the grave I belong to Queen Cleopatra and to her baby child. The bones recovered in the grave II with the Hunting wall-painting belong to Alexander the Great, in the anteroom of the grave III were buried Queen Roxane and her twelve-years old son Alexander IV, while in the chamber of the tomb Philipp's II bones were laid. Furthermore, the wall-painting in this tomb, representing twenty-one chariots, is related with the battles of Philipp II.